

Брензович К. С.

кандидат економічних наук,

*доцент кафедри міжнародних економічних відносин
Ужгородського національного університету*

Манзюк М. В.

студентка

Ужгородського національного університету

Brenzovych Kateryna

Candidate of economic sciences

Associate Professor of International Economic Relations Department

Uzhhorod National University

Manzyuk Mariya

Student

Uzhhorod National University

ВПЛИВ ПАНДЕМІЇ КОРОНАВІРУСУ НА МІЖНАРОДНУ ТОРГІВЛЮ ПОСЛУГАМИ

Анотація. У статті досліджуються особливості впливу пандемії коронавірусу на міжнародну торгівлю послугами. Розкрито сучасний стан особливостей зовнішньоторговельних відносин України у сфері послуг. Виокремлено проблемні моменти впливу пандемії коронавірусу на міжнародну торгівлю послугами. Визначено, що особливо актуальним є вивчення впливу пандемії коронавірусу на міжнародну торгівлю послугами. Визначено, що міжнародна торгівля послугами – це сфера, яка розвивається надзвичайно динамічно, а під впливом пандемії коронавірусу у 2020 р. відбувся різкий спад міжнародної торгівлі, найсуттєвіше падіння відбулося у другому кварталі 2020 р. Охарактеризовано важливі чинники, які мають вплив на розвиток міжнародної торгівлі послугами. Визначено, що торгівлю послугами можна вважати складовою частиною світової торгівлі, на яку найбільше впливає коронавірус через установлення транспортних та туристичних обмежень, закриття багатьох закладів роздрібною торгівлі та готелів. Розглянуто, як окремі підприємці намагаються продовжувати працювати в карантинному режимі, не порушуючи його, та піднесення у сфері онлайн-послуг. Визначено, що в Україні непередумані кроки влади через коронавірус можуть спричинити соціальний вибух серед працівників сфери послуг та інших галузей, який матиме значно більш руйнівні наслідки для України, ніж пандемія. Охарактеризовано прогнози щодо відновлення України після пандемії COVID-19.

Ключові слова: зовнішня торгівля, торгівля послугами, пандемія, коронавірус, міжнародна торгівля послугами, міжнародна торгівля, ринок послуг.

Вступ та постановка проблеми. Міжнародна торгівля послугами завжди була і залишається важливим складником економічного розвитку країн, незважаючи на зміни в політичній ситуації, економічній кон'юктурі та правовому середовищі країн, тому вивчення особливостей міжнародної торгівлі фінансовими послугами є актуальним на сучасному етапі. В умовах глобалізаційних та інтеграційних процесів, які відбуваються в українській та світовій економіці, та намагання України посилити свою позицію як конкурентоздатного суб'єкта світових економічних відносин постає нагальна потреба в удосконаленні міжнародної торгівлі послугами. Особливо актуальним є вивчення впливу пандемії коронавірусу COVID-19 на міжнародну торгівлю послугами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням впливу коронавірусу на міжнародну торгівлю послугами серед науковців займалися А. Махінова [3] та ін. Зокрема, у дослідженні використано матеріали звіту Департаменту стратегічного планування та макроекономічного прогнозування «Вплив COVID-19 на економіку і суспільство країни: підсумки 2020 року та виклики і загрози постпандемічного розвитку» [1].

Метою даної роботи є дослідження впливу пандемії коронавірусу на міжнародну торгівлю послугами; аналіз ситуації на світовому ринку у сфері телемедицини, фінансових послуг та ін.; розгляд адаптації окремих підприєм-

ців до карантинного режиму та піднесення у сфері Інтернет-магазинів, служб доставки та онлайн-комунікацій.

Результати дослідження.

В умовах глобалізації світової економіки рівень соціально-економічного розвитку окремих країн значною мірою залежить від зовнішньоекономічного сектору. Зростають міжнародні обороти товарів і послуг, прискорюється рух капіталів і фінансових ресурсів. Характерною ознакою сучасного етапу розвитку світового ринку є випереджальні темпи зростання торгівлі послугами, що зумовлено стрімкими технологічними змінами, інтелектуалізацією праці, інформатизацією суспільних і виробничих відносин. Постійно змінюються напрями зовнішньоторговельних потоків та видова структура ринку послуг. Зростають обсяги супутніх послуг у виробництві й експорті багатьох капітало- та наукомістких товарів (програмне забезпечення, дизайн, інжиніринг, логістика, маркетингові послуги); у складі послуг набувають більшої ваги готельний бізнес, рекламні, консалтингові, страхові, фінансові, агентські, брокерські, ріелторські, адвокатські й лізингові послуги, франчайзинг, торгівля ліцензіями та патентами, «ноу-хау» тощо. Ринок послуг стає одним із перспективних секторів світового ринку.

Так, міжнародна торгівля послугами – це сфера, яка розвивається надзвичайно динамічно, зокрема спостерігається тенденція інформатизації послуг та їх віртуалізації.

Усе частіше надання послуг стає транскордонним та відбувається у віртуальному просторі завдяки розвитку сфери інформації та телекомунікацій.

Під впливом пандемії коронавірусу у 2020 р. відбувся різкий спад міжнародної торгівлі – мінус вісім відсотків. Головним чинником економічного шоку стала саме пандемія COVID-19. Найсуттєвіше падіння відбулося у другому кварталі 2020 р. [6].

Якщо припустити, що пандемія взята під контроль, на кінець 2021 р. очікується відновлення світової економіки та міжнародної торгівлі до рівня 2019 р. Вплив COVID-19 на міжнародну торгівлю посилює нестабільну структуру, що спостерігалася протягом останнього десятиліття. Останні 10 років відбувається зменшення залежності світової економіки від торгівлі, що вимірюється величиною світової торгівлі товарами та послугами порівняно зі світовим виробництвом (загальнозживаний показник для визначення тенденцій глобалізації) [6].

На кінець 2021 р. і не тільки, можливо, що зростання міжнародної торгівлі випереджатиме зростання світового виробництва, отже, піднімаючи цей коефіцієнт угору. Однак величина відскоку є невизначеною, зважаючи на поєднання порушень глобальних ланцюгів створення вартості, спричинених COVID-19, та невирішені питання торгівлі серед деяких найбільших економік [6].

У сфері фінансових послуг, зважаючи на безпрецедентні кризові явища в багатьох економіках світу, центральні банки та фінансові регулятори застосовують різноманітні заходи регулювання для стабілізації економічної ситуації. Наприклад, розширення кредитування для бізнесу і фізичних осіб, підтримання ліквідності банків тощо. Також поживалися електронні платежі [3].

COVID-19 призвів до суттєвого зростання послуг у сфері телемедицини. У Китаї, наприклад, відбулося зростання на сотні відсотків. Аналогічна ситуація і в інших азійських країнах.

Попри розширення можливостей використання телемедицини (деякі країни навіть запровадили тимчасові регуляторні послаблення) все-таки залишаються певні обмеження, які не сприяють її розвитку. Такі обмеження зумовлені тим, що медична сфера є надзвичайно регульованою майже в усіх країнах. З огляду на це, останні дослідження показують, що медичні консультації надаються онлайн, лише якщо лікар і пацієнт знаходяться в одній юрисдикції. Окрім того, як правило, йдеться про повторні консультації, а також про ситуації, коли пацієнти вже співпрацювали з лікарями і підписували всі відповідні медичні документи [3].

Ще однією важливою новацією стало спрощення умов доступу медичних працівників в інші країни, що зумовлено недостатністю власного персоналу для боротьби з пандемією.

Зважаючи на масовий перехід працюючих на систему віддаленої роботи, дистанційне навчання та заборону всіх прямих соціальних контактів, у досліджуваній період обсяги телекомунікаційних послуг та відповідної інфраструктури надзвичайно зросли.

У березні 2020 р. Facebook повідомив про зростання онлайн-комунікації на 50% (листування у месенджерах) та голосових і відеоповідомлень на 100%. Іспанська Telefonica продемонструвала зростання трафіку на 40% і використання мобільного зв'язку на 50%. Таїланд повідомив про зростання користувачів Zoom на 828%, а користувачів Skype – на 215%. Подібна ситуація і в інших країнах [3].

Однак нині деякі країни стикнулися з неможливістю подальшого суттєвого зростання використання телеко-

мунікаційних послуг через обмеженість інфраструктури, яку проблематично ефективно розбудувати в умовах пандемії. Тому якщо не буде змінюватися ситуація з інфраструктурою, подальший розвиток телекомунікаційних послуг буде обмеженим.

Зростання онлайн-торгівлі під час карантинних обмежень стосувалося не всіх видів продукції, а лише товарів першої необхідності. Очевидно, що це було пов'язано з невизначеністю, яка нині панує в суспільстві. Варто також зазначити, що онлайн-торгівля стикнулася з низкою проблем, пов'язаних з організацією системи доставки, із поповненням запасів тощо [3].

Торгівлю послугами можна вважати складовою частиною світової торгівлі, на яку найбільше впливає коронавірус через устанавлення транспортних та туристичних обмежень, закриття багатьох закладів роздрібною торгівлі та готелів. Послуги не включаються до прогнозу торгівлі товарами СОТ, але значна частка торгівлі товарами була б неможливою без них (наприклад, послуг із транспортування товарів). Однак деякі послуги можуть виграти від кризи. Це стосується послуг у сфері інформаційних технологій, попит на які зростає, оскільки компанії намагаються дати можливість працівникам працювати вдома і людям віддалено спілкуватися. Загалом слід зазначити, що вплив спалаху коронавірусу на міжнародну торгівлю ще не помітний у більшості статистичних даних стосовно міжнародної торгівлі, але деякі оперативні показники вже можуть свідчити про масштаби уповільнення та про те, як воно порівнюється з попередніми кризами [9].

Карантин через коронавірус став стресом для економіки, причому чи не найбільший удар отримали сфера послуг та торгівля, не пов'язана з продовольством.

В Україні непродумані кроки влади через коронавірус можуть спричинити соціальний вибух серед працівників сфери послуг та інших галузей, який матиме значно більш руйнівні наслідки для України, ніж пандемія.

Окремі підприємці в торгівлі та сфері послуг адаптуються до умов карантину. Перукарні та салони краси перейшли в режим «виїзду до клієнта», ресторани опановують онлайн-торгівлю, книгарні пропонують доставку своїх книг із рекордними знижками. Цим самим підприємці зменшують свої «карантинні» збитки. Але є й ті, хто у стресових для економіки умовах лише набирає обертів. Це можна сказати про служби доставки, поштові сервіси та онлайн-магазини.

Так, у 2019 р. обсяг торгівлі послугами між Україною та ЄС становив 0,7 млрд доларів США, що на 0,1 млрд більше, ніж у 2018 р. (табл. 1).

Як видно з таблиці, обсяг торгівлі послугами між Україною та ЄС у 2019 р. становив 7,9 млрд дол. США, що на 0,6 млрд дол. США (7%) більше, ніж у 2018 р. Експорт послуг з України до країн ЄС у 2019 році зріс на 7,7% (0,3 млрд дол. США) та становив 4,3 млрд дол. США. Імпорт послуг з ЄС до України зріс на 6,2% (0,2 млрд дол. США) та становив 3,6 млрд дол. США [5].

Унаслідок коронавірусної кризи COVID-19 за перші три місяці 2020 р. експорт товарів і послуг з України скоротився на 0,3% – до \$14,68 млрд, тоді як імпорту – на 3,1%, до \$14,69 млрд. Негативне ж сальдо зовнішньоторговельного балансу України в першому кварталі 2020 р. скоротилося до \$9,4 млн із \$437,9 млн за аналогічний квартал 2019 р. Водночас із країнами ЄС дефіцит зовнішньої торгівлі в першому кварталі зріс на 67,1%, до \$944,2 млн, через падіння експорту відразу на 6,4%, до \$5,57 млрд, за збереження імпорту на рівні \$6,52 млрд. Здебільшого такий дефіцит у торгівлі з ЄС спричинений

Торгівля послугами України та ЄС у 2018–2019 рр.

	2018 р. (млрд дол. США)	2019 р. (млрд дол. США)	Зміни, 2019/2018	
			млрд дол. США	%
ЗТО з ЄС	7,3	7,9	0,6	107
Експорт до ЄС	4	4,3	0,3	107,7
Імпорт з ЄС	3,4	3,6	0,2	106,2
Сальдо	0,6	0,7	0,1	116,7

Джерело: складено за [5]

товарами, експорт яких у січні-березні 2020 р. впав на 8,6%, до \$4,79 млрд, тоді як імпорт навіть дещо зріс – на 0,3%, до \$5,82 млрд. Трохи поліпшив ситуацію збільшений на 37,5%, до \$334 млн, профіцит у торгівлі послугами: експорт їх підскочив на 7,8%, до \$1,04 млрд, тоді як імпорт скоротився на 2,4%, до \$0,7 млрд. Загалом у торгівлі товарами в першому кварталі 2020 р. дефіцит знизився на 29,6%, до \$1,06 млрд, за рахунок того, що імпорт упав на 3,4%, до \$13,31 млрд, тоді як експорт – лише на 0,2%, до \$12,25 млрд [2].

На рис. 1. наведено консенсус-прогноз стосовно обсягів імпорту та експорту послуг в Україні на 2021–2022 рр. (станом на квітень 2021 р.).

Як видно з рисунку, за даними консенсус-прогнозу Департаменту стратегічного планування та макроекономічного прогнозування, на кінець 2022 р. в Україні можливе мінімальне значення експорту товарів та послуг -1,0% у відношенні до номінального ВВП, а мінімальне значення імпорту -1,9% у відношенні до номінального ВВП.

Високо вірогідною є можливість виникнення наступних хвиль пандемії COVID-19 у 2021–2022 рр. Хоча їхній вплив на суспільство та економіку матиме менші масштаби, ніж від першої хвилі, зважаючи на процеси адаптації економіки та суспільства до сучасної реальності. Фактор закінчення пандемії або суто технічний фактор відсутності впливових карантинних обмежень є важливим, але вже не є визначальним в сенсі самої суті процесів відновлення. Початок вакцинації в Україні дещо сприятиме подоланню розповсюдження хвороби, але не матиме вирішального значення. Серед стратегічних прі-

оритетів має бути розвиток конкурентного середовища на українському ринку з метою підвищення якості послуг та конкурентоспроможності вітчизняних провайдерів на міжнародному ринку послуг. [1].

На рис. 2. наведено прогнозовані часові рамки, необхідні Україні для відновлення втраченого потенціалу під час пандемії COVID-19 (після її завершення).

Так, якщо у липні 2020 р. експерти вважали, що для відновлення втраченого потенціалу під час пандемії COVID-19 Україні необхідно від одного до двох років, то у квітні 2021 р., на їхню думку, на це буде потрібно від двох до трьох років.

Виходячи з падіння економіки та втрати альтернативного зростання, яке могло відбутися в 2020 р., та не відбулося, за умови формування ефективних стратегій відновлення та розвитку України, зокрема якісного та безперешкодного їх упровадження, можливо ліквідувати наслідки пандемії для економіки та стимулювати подальший розвиток економічного потенціалу досить в короткий період [1].

Висновки. Отже, пандемія коронавірусу призвела до зростання рівня невизначеності щодо її впливу на економічний розвиток світу, наслідком чого стали скорочення обсягів світової торгівлі. За даними консенсус-прогнозу Департаменту стратегічного планування та макроекономічного прогнозування, на кінець 2022 р. в Україні можливе мінімальне значення експорту товарів та послуг на рівні -1,0% у відношенні до номінального ВВП, а мінімальне значення імпорту -1,9% у відношенні до номінального ВВП. Початок вакцинації в Україні дещо сприятиме подоланню розповсюдження хвороби,

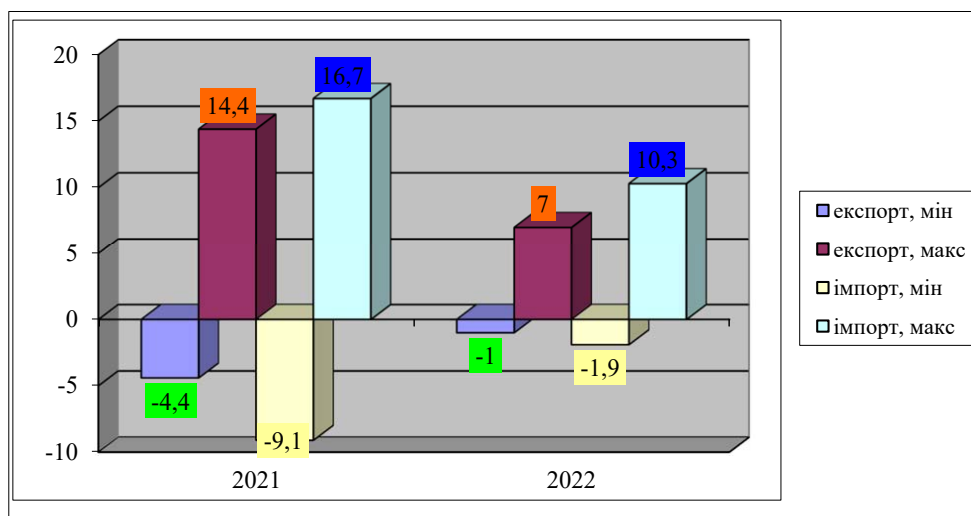

Рис. 1. Консенсус-прогноз обсягів імпорту та експорту товарів та послуг для України на 2021–2022 роки (станом на квітень 2021 р.), % до ВВП

Джерело: складено за [1]

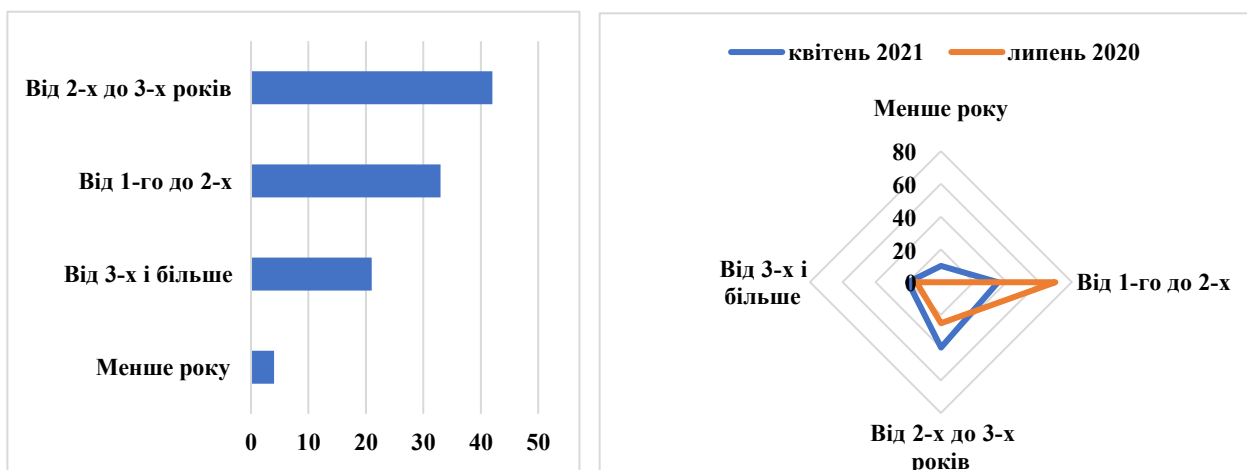

Рис. 2. Прогнози відновлення втраченого потенціалу під час пандемії COVID-19 (після її завершення) для України

Джерело: складено за [1]

але не матиме вирішального значення. Високо вірогідною є можливість виникнення наступних хвиль пандемії COVID-19 у 2021–2022 рр. Окремі підприємці в торгівлі та сфері послуг адаптуються до умов карантину. В Україні

непродумані кроки влади через коронавірус можуть спричинити соціальний вибух серед працівників сфери послуг та інших галузей, який матиме значно більш руйнівні наслідки для України, ніж пандемія.

Список використаних джерел:

1. Вплив COVID-19 на економіку і суспільство країни: підсумки 2020 року та виклики і загрози постпандемічного розвитку. *Департамент стратегічного планування та макроекономічного прогнозування*. Квітень 2021: консенсус-прогноз. 2021. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Download> (дата звернення: 24.09.2021).
2. Зовнішня торгівля України майже позбулася дефіциту в I кв. 2020. Держстат. 2021. URL: <https://ua.interfax.com.ua/news/economic/662443.html> (дата звернення: 25.09.2021).
3. Махінова А. Епіцентр кризи: як коронавірус вплине на міжнародну торгівлю послугами. 2020. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/experts/2020/06/9/7110870/> (дата звернення: 27.09.2021).
4. Показники торговельно-економічного співробітництва Україна – ЄС. 2020. URL: <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/posolstvo/torgovelfno-ekonomichne-spirovbitnictva-ukrayina-yes/pokazniki-torgovelfno-ekonomichnogo-spirovbitnictva-ukrayina-yes> (дата звернення: 27.09.2021).
5. Сайт Держстатистики України. URL: www.ukrstat.gov.ua/ (дата звернення: 27.09.2021).
6. Світова торгівля в часи пандемії COVID-19: до чого готуватися. 2021. URL: https://business.rayon.in.ua/blogs/411344-svitova-torgivlya-v-chasi-pandemii-covid-19-do-chogo-gotuvatisya?__cf_chl_managed_tk__=pmd_18DeketleZ.LsurRnQO5e30sJq05ah80S5sE.y4vXfo-1632301959-0-gqNtZGzNAXCjcnBsZQjl (дата звернення: 28.09.2021).
7. Ушакова Н.Г., Величко К.Ю., Печенка О.І. Управління міжнародним бізнесом: конспект лекцій. Харків: Форт, 2016. 126 с.
8. Циганкова Т.М. Міжнародна торгівля: навчальний посібник. Київ, 2001. 487 с.
9. Щодо впливу пандемії коронавірусу на світову торгівлю. 2021. URL: Режим доступу: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2020-04/vplyv-pandemii-na-svitovu-torgivlyu.pdf> (дата звернення: 28.09.2021).

References:

1. The impact of COVID-19 on the economy and society of the country: the results of 2020 and the challenges and threats of post-pandemic development (2021) [Vplyv COVID-19 na ekonomiku i suspilstvo krayiny: pidsumky 2020 roku ta vyklyky i zagrozy postpandemichnogo rozvytku]. *Department of Strategic Planning and Macroeconomic Forecasting*. April 2021: consensus forecast. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Download> (accessed 24 September 2021).
2. Ukraine's foreign trade almost got rid of the deficit in Q1 2020. State Statistics Service (2021) [Zovnishnya torgivlya Ukrayiny majzhe pozbulasya deficytu v I kv.-2020]. URL: <https://ua.interfax.com.ua/news/economic/662443.html> (accessed 25 September 2021).
3. Makhinova A. (2020) The epicenter of the crisis: how the coronavirus will affect international trade in services. [Epicentr kryzy: yak koronavirus vplyne na mizhnarodnu torgivlyu poslugamy]. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/experts/2020/06/9/7110870/> (accessed 27 September 2021).
4. Indicators of trade and economic cooperation between Ukraine and the EU (2020) [Pokaznyky torgovelfno-ekonomichnogo spirovbitnytstva Ukrayina-Yes]. URL: <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/posolstvo/torgovelfno-ekonomichne-spirovbitnictva-ukrayina-yes/pokazniki-torgovelfno-ekonomichnogo-spirovbitnictva-ukrayina-yes> (accessed 27 September 2021).
5. Website of the State Statistics Service of Ukraine (2021) [Sajt Derzhstatystyky Ukrayiny]. URL: www.ukrstat.gov.ua/ (accessed 27 September 2021).
6. World trade during the COVID-19 pandemic: what to prepare for (2021) [Svitova torgivlya v chasy pandemii COVID-19: do chogo gotuvatisya]. URL: https://business.rayon.in.ua/blogs/411344-svitova-torgivlya-v-chasi-pandemii-covid-19-do-chogo-gotuvatisya?__cf_chl_managed_tk__=pmd_18DeketleZ.LsurRnX505.-0-gqNtZGzNAXCjcnBsZQjl (accessed 28 September 2021).
7. Ushakova N.G. (2016) Management of international business: a synopsis of lectures for students of economic orientation, graduate students, teachers [Upravlinnya mizhnarodnym biznesom: konspekt lekciy dlya studentiv ekonomichnogo spryamuvannya, aspirantiv, vykladachiv]. N.G. Ushakova, K.Yu. Velichko, O.I. Pechenko. Kharkiv: Fort Publishing House. 126 p.

8. Tsygankova T.M. (2001). International trade: textbook [Mizhnarodna torgivlya]. Manual Kyiv National University econ. un-t. Kyiv, 487 p.
9. On the impact of the coronavirus pandemic on world trade (2021) [Shhodo vplyvu pandemii koronavirusu na svitovu torgivlyu]. URL: Access mode: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2020-04/vplyv-pandemii-na-svitovu-torgivlyu.pdf> (accessed 27 September 2021).

ВЛИЯНИЕ ПАНДЕМИИ КОРОНАВИРУСА НА МЕЖДУНАРОДНУЮ ТОРГОВЛЮ УСЛУГАМИ

Аннотация. В статье исследуются особенности влияния пандемии коронавируса на международную торговлю услугами. Раскрыто современное состояние особенностей внешнеторговых отношений Украины в сфере услуг. Выделены проблемные моменты воздействия пандемии коронавируса на международную торговлю услугами. Определено, что особенно актуально изучение влияния пандемии коронавируса на международную торговлю услугами. Определено, что международная торговля услугами это сфера, которая развивается очень динамично, а под влиянием пандемии коронавируса в 2020 г. произошел резкий спад международной торговли, существенное падение произошло во втором квартале 2020 г. Охарактеризованы важные факторы, которые влияют на развитие международной торговли услугами. Определено, что торговлю услугами можно считать составной частью мировой торговли, на которую больше всего влияет коронавирус через установление транспортных и туристических ограничений, закрытие многих заведений розничной торговли и отелей. Определено, что в Украине непродуманные шаги власти через коронавирус могут вызвать социальный взрыв среди работников сферы услуг и других отраслей, который будет иметь значительно более разрушительные последствия для Украины, чем пандемия.

Ключевые слова: внешняя торговля, торговля услугами, пандемия, коронавирус, международная торговля услугами, международная торговля, рынок услуг.

THE IMPACT OF THE CORONAVIRUS PANDEMIC ON INTERNATIONAL TRADE IN SERVICES

Summary. The article examines the features of the impact of the coronavirus pandemic on international trade in services. International trade in services is an area that is developing extremely dynamically, in particular, there is a trend of informatization of services and their virtualization. Increasingly, the provision of services is becoming cross-border and taking place in cyberspace due to the development of information and telecommunications. The current state of peculiarities of Ukraine's foreign trade relations in the sphere of services is revealed. A characteristic aspect of international trade is the extraordinary development in the context of globalization and integration processes. The problematic aspects of the impact of the coronavirus pandemic on international trade in services are highlighted. It is determined that the study of the impact of the coronavirus pandemic on international trade in services is especially relevant. It is determined that international trade in services is an area that is developing extremely dynamically, and under the influence of the coronavirus pandemic, in 2020 there was a sharp decline in international trade, the most significant decline occurred in the second quarter of 2020. Ukraine's position on the world market as a competitive entity that needs to strengthen and improve its position on international trade in services is highlighted. Important factors that influence the development of international trade in services are described. It has been determined that trade in services can be considered a component of world trade, which is most affected by the coronavirus due to the establishment of transport and tourism restrictions, the closure of many retail outlets and hotels. It is considered how individual entrepreneurs try to continue to work in quarantine without violating it, and rise in the field of online services. It has been determined that in Ukraine, ill-considered steps by the authorities through the coronavirus could trigger a social explosion among workers in the service sector and other industries, which will have much more devastating consequences for Ukraine than a pandemic. The forecasts for the recovery of Ukraine after the COVID-19 pandemic are described.

Key words: foreign trade, trade in services, pandemic, coronavirus, international trade in services, international trade, services market.